

Предраг Ђ. Бајић^[1]

Универзитет "Унион - Никола Тесла"
Факултет за спорт
Београд (Србија)

УДК 321.01(049.32)

323.25(049.32)

141.7(049.32)

Приказ

Примљен: 08/12/2020

Прихваћен: 08/12/2020

doi: 10.5937/napredak1-29777

Слобода избора или избор слобода: О неслагању и значају другачијег мишљења

Дијего Фузаро:

Мислити другачије: филозофија неслагања,
Издавачка кућа „Clio“, Београд,
2020, стр. 158.

У данашњем свету, који је дубоко загазио у дигитално доба, где су информације доступније и размењују се више него икад раније у историји човечанства, а могућност несметане комуникације на глобалном нивоу, са једне на другу тачку планете, постала нешто што се подразумева, лако се може упасти у замку да се пренебрегне значај критичког промишљања. Све те бескрајне могућности могу лако да заведу, у уверењу да управо њихов квантитет као последицу беспоговорно доноси и квалитетније могућности за селекцију, односно да се из тог обиља материјала лакше могу процесуирати одговарајући ставови, засновани на личним промишљањима, а не на преовлађујућим ставовима већине из кругова у којима се

[1] predrag.bajic@fzs.edu.rs

људи крећу, имајући у виду сегментираност друштва, али и доминантне наративе. Самим тим, оно што се представља као слобода избора, може бити само избор селективних слобода на основу већ раније постављених филтера.

Италијански филозоф млађе генерације, Дијега Фузаро (Diego Fusaro), који се профилисао као научник грамшијанске марксистичке усмереости, а чији рад је познат и на овим просторима, покушао је у књизи *Мислићи друшачије: филозофија неслагања* да подстакне на размишљање, позове на ослобађање стега конформизма и охрабри читаоце да заступање другачијег става од доминантног, већинског, у који одређена особа верује и брани га аргументима, не представља проблем, већ да је то, напротив, значајан корак у развоју одређеног друштва. Управо то стоји у посвети књиге која је на српском језику изашла током јесени 2020. године, у издању београдске издавачке куће „Слио“, а чије је оригинално издање, објављено три године раније, са италијанског језика превео Марин Павић. Фузаро је посвету написао „онима који још имају храбрости да ходају усправно и да бране до краја сопствене ставове“.

У самој књизи, на почетку сваког од 18 поглавља, налазе се цитати мислилаца, па су на тај начин између корица по два пута истакнути Антонио Грамши и Џорџ Орвел, а ту су се нашли и Освалд Шпенглер, Бертолт Брехт, Албер Ками, Пјер Паоло Пазолини, Јохан Волфганг Гете, Ђузепе Прецолини, Ханс Блуменберг, Фридрих Ниче, Џон Стјуарт Мил,

Платон, Етјен де ла Боеси, Жан Жак Русо, Мартин Хајдегер и Жан-Пол Сартр.

Прво поглавље, под називом „Не слагати се“, аутор почиње констатацијом да је историја човечанства, у ствари, историја неслагања, односно да се људи одувек буне, а да то чине с различитим претпоставкама и исходом, као и у различитим формама. То објашњава на више карактеристичних примера од античке Грчке до XXI века, чему посвећује пажњу и у делу под називом „На почетку беше неслагање“. Настављајући даље, у трећем поглављу „Облици и степени нехомогенизоване перцепције“ говори о типовима неслагања, док у четвртом, „Демократија и неслагање“, преиспитује могућности различитог мишљења у облику владавине који би тако нешто требало да подразумева.

На почетку петог поглавља, „Од репресије другачијег до немогућности његовог успостављања“, Фузаро констатује да, строго гледано, „не може бити неслагања тамо где нема слагања, тј. консензуса“, претходно упозоривши, Пазолинијевим речима, да „смрт није када не можеш да комуницираш него када те више не разумеју“. На трагу дела Ервинга Гофмана *Свакодневни животи као њредстава*, закључује да „можемо да сматрамо да се зачетак несагласности манифестује када је појединац у стању да одоли диктату понављања социјалне драматургије која му се намеће, тј. када је у стању да се успротиви консензусу и униформности у свом окружењу, истичући сопствено становиште иако је мањинско и у супротности са општим позицијама“. Такође, разматрајући даље,

говори о „масовном конформизму данашњег тржишног друштва“, заузимајући „становиште да данашња масовна демократија у склопу потрошачке цивилизације успева да неутралише настајање неслагања посредством ширења свеprisутног, капиларног консензуса који је у стању да допре и до најзабаченијих простора свести“. За аутора ове књиге, „потрошачка цивилизација, посредством стратегије организоване манипулације и фабриковања консензуса, као и захваљујући непрестаном доприносу проповедника политички коректног (медија, новинарског и академског клера, интелектуалаца итд.), намеће апсолутну правоверност и симболичко ропство, што ломаче и кукуту чини заиста непотребним“.

Фузаро узроке таквог стања проналази повратком у 1989. годину, за коју каже да је „највећа геополитичка трагедија друге половине XX века“, што даље детаљније објашњава и што се провлачи и кроз шесто поглавље, „Време масовног консензуса“, у којем се позива и на радове Елијаса Канетија и Гија Дебора, као и на продукте популарне културе. Даље, у делу под називом „Неоконформизам и неслагање са неслагањем“, говори и о „обојеним револуцијама“, „арапском пролећу“, терористичким нападима, војним

интервенцијама и наметању силе кључних актера на међународној сцени, као и о религији, а потом покреће тему „профитне деснице, културолошке левице: два огранка исте власти“.

За аутора ове књиге, „поред новинара и медијске машинерије, интелектуалци имају прворазредни значај у одржавању масовног консензуса и симболичког поретка“, о чему

Данашња масовна демократија у склопу потрошачке цивилизације успева да неутралише настајање неслагања посредством ширења свеprisутног, капиларног консензуса који је у стању да допре и до најзабаченијих простора свести

говори у деветом поглављу, „Политички коректно једномишље“, док у „Идеологији истога“ разрађује став о томе да „масовни конформизам који априори негира било какво неслагање, одговара у потпуности стварности коју намеће капиталистички мондијализам“. У томе види пут ка „једнодимензионалности“ и „униформности“, позивајући се на Херберта Маркузеа и Хајдегера, да би затим, у поглављу „Као Глаук, бог мора: манипулација“, уз омаж Платоновој *Држави*, говорио и о томе како „дивљи аутоматизам технокапитализма ствара по сопственом лику аутоматизме мишљења и деловања“. Такође, истиче

да долази до „опште дезоријентисаности критичке способности и капиларног ширења покоравана захтевима које намеће устројство аутоматизоване технике“, уз осврт на кризу из 2007. године.

Позивајући се на делове из Орвелове 1984, он повезује ово дело са проблемима масовног конформизма и једноумља у свету садашњице, у поглављу под називом „Нови језик и нови симболички поредак“, док наредно – „Воleti своје ланце: Боесијева теорија“, почиње констатацијом да „у време конформизма, који у потпуности прожима простор слагања и неслагања, власт чини све како грађани не би опазили мане и противречности или, једноставније, како би живели у илузији да је постојећа стварност најбоља могућа“. У том одељку, на крају, закључује да „не постоји ништа што може да оправда ропство“, односно да „вреди увек покушати да се решетке оставе иза себе и потражи слобода, чак и онда када се не зна шта нас чека изван кавеза“.

То даље разрађује у поглављима „Непослушност, револуција, побуна“, „Бартлби и Переира тврди да: феноменологија духа непокорвања“ и „Последњи људи и ново симболичко ропство“.

Два минута мржње, јавни ритуал из раније поменутог Орвеловог дела, уједно је и наслов претпоследњег поглавља код Фузара, у којем позива на промишљање о разлозима инертности „класе потлачених широм света којој је све одузето, па чак и свест о сопственом положају“, разматрајући симболичко ропство које

почива на симболичком насиљу, да би све то на крају уобличио поглављем које почиње модификованом кованицом Ренеа Декарта: „Не слажем се, дакле постојим“. Закључујући ово своје дело, аутор наглашава да „када се одржи упркос радикалности и заносу почетног периода, неслагање надаље учвршћују истрајност и критичке страсти и јача свест о томе да се право ропство састоји управо у инертном ишчекивању некога ко ће доћи да нас ослободи“, додајући да „такво неслагање може да доживи неуспех, али никада издају сопствених вредности“, као и да „исто тако може да доживи пораз, али он никада неће значити одустајање“.

Књига *Мислићи*

групиције је значајна за свет данашњице, али не тиме што тражи униформно слагање са ставовима изнетим на њеним страницама, већ управо тиме што може да подстакне даљу дебату, која би продубила размишљања и подстакла на ревизију везану за концепте и елементе потрошачке културе, неолиберализма и других вредности које су актуелне у смирај друге деценије ХХИ века. Она је значајна као брана једноумљу и допринос борби за очување истинског критичког мишљења, неопходног за развој друштва.

Закључујући ово своје дело, аутор наглашава да „када се одржи упркос радикалности и заносу почетног периода, неслагање надаље учвршћују истрајност и критичке страсти и јача свест о томе да се право ропство састоји управо у инертном ишчекивању некога ко ће доћи да нас ослободи“